

Âşık Veysel'in "Yıllarca Aradım Kendi Kendimi" Şiirinden Hareketle Felsefenin Türk Kültüründeki Yeri

Ceyhan Akın CENGİZ*

Özet

Bu çalışmada Âşık Veysel'in "Yıllarca Aradım Kendi Kendimi" adlı şiiri temel alınarak Türk kültüründe felsefenin yerinin ne olduğu sorusunun yanıtı üzerinde durulmaktadır. Türk sözlü geleneğinde bilgeliğin peşinde olma eyleminin nasıl uygulandığı bu şiirden hareketle gösterilmeye çalışılacaktır. Okulda bir eğitim almamasına rağmen Âşık Veysel'in derin bir felsefi bakışla ele aldığı konuları incelediği görülmektedir. Bu şiirde varlık, insan derinlemesine ve farklı açılardan bir sorgulanma içinde ele alınmaktadır. Âşık Veysel'in bunu gerçekleştirebilmesini mümkün kılan içinden geldiği Türk sözlü geleneği/ozanlık geleneği olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şiir, Felsefe, Varlık, İnsan

The Place of Philosophy in Turkish Culture on the Basis of the Poem "For Years, I Called Myself" By Âşık Veysel

Abstract

In this study, the poem "For Years, I Called Myself" written by Asik Veysel will be based on. Starting from this point of view, the question of what is the place of philosophy in Turkish Culture will be endeavored to be answered. From this poem, it will be endeavored to show how people search for wisdom in the Oral Tradition of Turkish Culture. It is seen that despite not having any training in school, Veysel operated a profound philosophical issues in his poems. In this poem, existence or the existence of human being will be addressed in depth questioning from different aspects. It is understood that Oral Tradition of Turkish Culture/ Minstrelsy Tradition Veysel lived in is the main factor allowing him to write such a kind of poems.

Keywords: Poem, Philosophy, Existence, Human

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü.

Felsefenin ne olduğu ve nasıl yapılacağı üzerine birçok görüş ileri sürülmüştür. Felsefenin neliği hakkında verilecek her yanıt, yanıtlayan kişinin kendi görüşlerini yansıttığı kadar aynı zamanda içinde yaşadığı kültürün felsefe algılayışıyla ilişkili olacaktır. Felsefi düşünceler belli bir kültürel yapı içinde meydana getirilmektedir. Felsefi düşüncenin evrenselliği olmakla beraber, belli toplumların felsefelerinden bahsetmek mümkündür. Örneğin Alman felsefe geleneği, Fransız felsefe geleneği, Hint felsefesi geleneği, Çin felsefesi geleneği gibi... Felsefenin ilgilendiği evrensel sorulara farklı yanıtlar getiren kültürlerin düşünce sistemleri farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın bir nedeni her kültürün farklı yöntemlerle felsefi düşüncelerini oluşturmalarıdır. Felsefi düşüncenin farklılaşmanın bir diğer nedeni, felsefenin ilgilendiği evrensel sorunların yanı sıra, toplumların, kültürlerin kendilerine has yaşantılar ve yaşadıkları sorunların ve bunlara getirilen çözümlerin farklı olmasıdır. Böylelikle toplumların kendilerine ait bir düşünce tarihi ve kavramsal yapıları meydana gelir. Elbette ilgilendiği konuları ve yanıt aradığı soruları benzer olan insanlığın ürünü felsefe, tüm insanlara hitap edecek nitelikte ve donanımdadır. Felsefe, bireyselliği/ yerelliği ve evrenselliği kendi içinde sentezleyebilmiştir. Batı felsefesi geleneğinden söz etmek Alman, Fransız, İngiliz vb. düşünce geleneklerinin birleştiği noktaları, ortak düşünce tarihini ve ortak kavramlarını ifade etmektir. Aynı düşünce doğu felsefesi geleneği için de geçerlidir. Felsefenin evrenselliğini kavrayabilmek için batı felsefesi ve doğu felsefesi gelenekleri arasındaki etkileşimleri de göz önünde bulundurmak gereklidir. Yunan düşünce dünyasında görülen Mısır ve Mezopotamya etkisi (Sayılı,1966: 443-493; Bernal, 1991: 439-450), İslâm felsefesinin Yunan düşüncesinden etkilenmesi (Tekeli, Kâhya, Dosay, Demir, Topdemir, Unat, 1997: 47; İzmirli, 1995: 63; Fahri, 2000: 25-63), Batı dünyasının İslâm felsefesinden ve biliminden faydalanması (Ülken, 1998: 274-294; Tekeli, Kâhya, Dosay, Demir, Topdemir, Unat, 1997: 89) gibi genel örneklerin yanı sıra Schopenhauer'ın Hint felsefesinden etkilenmesi (Janaway, 2007: 17), Goethe'nin İslâmiyet'ten ve İslâm felsefesinden (Aytaç, 2010, 17; Goethe, 2009) etkilenmesi gibi özel örnekler felsefenin, düşüncenin evrensel yönünü ve karşılıklı etkileşimini göstermektedir. Bu evrensellik içinde her kültür kendisine ait bir felsefe yaklaşımı ortaya koyar ancak felsefe eylemini yerine getiren filozofların hepsi aynı şekilde ürün vermezler. Filozofların felsefi bilgi üretme metotları, ilgilendikleri konular ve üretilen bilgiyi sunma şekilleri birbirinden oldukça farklı olabilmektedir. Örneğin kimi filozoflar akı (Platon, Aristoteles, Hegel), kimi tecrübeyi (Locke, Hume), kimi sezgiyi (Gazali, Bergson) bir metot olarak kullanabilir. Kimileri sistematik düşünce içinde (Platon, Aristoteles, Spinoza, Hegel vb.) görüşlerini sunarken kimileri de fragmanlar şeklinde (Nietzsche, W. Benjamin vb.) görüşlerini sunarlar. Elbette ilgilendikleri konular varlık, bilgi, değer alanlarından biri ya da birkaçı olabilir. O zaman felsefe yapmanın tek bir metodu, yöneldiği belli bir alan ve tek bir sunma şekli yoktur. Böyle bir ölçüt koymak, felsefe eyleminin gerçekleştirilmesi önünde bir engel oluşturacaktır. Felsefe yapmanın birçok yolu olduğu görülmekte-

dir. Bunun nedeni belki de felsefe bilgeliğe ulaşmak çabasında olmasıdır. Bilgelik sınırlı olamayacağından insan da çeşitli şekillerde buna ulaşmaya çalışacaktır. Bu nedenle felsefe yapma şekilleri de farklılık gösterecektir. Ayrıca bilgeliğe ulaşma çabasının sonucunda elde edilen bilgiler çeşitli formlarda yansıtılmaktadır. Örneğin bunu sanat eserlerinde, mimari yapılarda, edebi eserlerde vb alanlarda görmek mümkündür.

Türklerin felsefeyle olan ilişkisini hem İslâm felsefesi içinde değerlendirmek hem de sözlü geleneğin içinde üretilen eserlerde ortaya konan düşünceler bağlamında değerlendirmek mümkündür. İslâm felsefesi ve Batı felsefesi arasındaki bağı, Yunan düşüncesinden İslâm medeniyetinden faydalanmasında ve Batı düşünce ve bilim dünyasının İslâm kültüründen aldığı etkilerde görmek mümkündür. Bu ilişki karşılıklı olarak devam etmektedir. Platon, Aristoteles'in düşüncemiz üzerindeki etkisi yanı sıra Fârâbî'nin, İbn Sina'nın, İbn Rüşd'ün vb filozofların Batı düşüncesi üzerindeki etkisi olduğu görülmektedir. (Arslan, 1999: 11, 29; Madkour, 2014: 535-537) Bunun yanı sıra Muhammet İkbal (Kılıç, 2007: 61) örneğinde görüleceği üzere, felsefi anlayışlar üzerindeki etkileşim devam etmektedir. Türkler de bu gelenek içinde görüşlerini ileri sürmüşlerdir. Osmanlı döneminde İslâm felsefesi düşüncesi geleneği sürdürülmüştür. (Bolay, 2005). Bunun yanı sıra Türk kültüründe sözlü geleneğe, felsefenin ele aldığı incelediği konular ele alınmış, ozanlık geleneği bağlamında derin felsefi sorunlar şiir şeklinde ortaya konmuştur.

Şiirin felsefeyle olan ilişkisi oldukça karışıktır. Platon'un şiire karşı olmakla beraber, felsefi görüşlerini ortaya koyarken şiirsel unsurları kullandığı görülmektedir. (Platon, 1971: 88; Platon, 1996; Platon, 1997). Şiir aynı zamanda toplumların ortak değerlerinin oluşturulmasında önemli bir etkiye sahiptir. Türk kültüründe önemli bir yeri olan şiir ve bunun türkü formatında söylenmesi kültürel birlikteliğin sağlanmasında olumlu katkılar sağlamıştır. Türk düşüncesinde felsefenin yeri sorgulandığında sözlü ürünler dikkate alınarak değerlendirmelerde bulunmak yol gösterici olacak gibi görünmektedir. Bu çalışmada şiir örneğinden hareket edilecektir. Geleneksel Türk şiirinde görülmektedir ki felsefenin üzerine eğildiği birçok konu, sorun ortaya konmakta, bu alanlarla ilgili düşünceler ileri sürülmektedir. Burada ortaya konan düşünceleri sadece şairin güçlü bir imgeye sahip olmasıyla açıklamak mümkün görünmemektedir. Âşık Veysel'in eserleri dikkate alındığında, kuvvetli bir düşünce geleneğinin olduğu anlaşılmaktadır. Veysel, felsefi konuları derin bir bakış açısıyla ortaya koyabilmektedir. Herhangi bir eğitim almadan bu kadar derin bir bakışa sahip olması, Türk kültürü içinde yoğrulmasıyla açıklamak mümkün olabilir. "Görme yetisini kaybettikten sonra babası halk ozanlarından şiirler okuyup ezberleyerek oğlunu avutmuştur. Sivas'ın köylerinde çok olan saz şairlerinin etkisinde kalmıştır. Ünlü halk ozanlarının şiirlerini çalıp söylemeye başlamıştır. ...Karacaoğlan, Yunus, Emrah, Dertli çok sevdiği ozanlardır." (Oğuzcan, 2015: 5,6). Bu geleneksel yapı içinde Âşık Veysel'in kendi kendini eğitmiş olduğu

görülmektedir. Türklerin felsefi sorunlarla iç içe olduğu, farklı yöntemlerle de olsa hikmet peşinde olma eylemini gerçekleştirdikleri buradan anlaşılabilir.

Bu çalışmada Âşık Veysel'in "Yıllarca Aradım Kendi Kendimi" adlı şiiri, felsefi düşünce açısından ortaya konmaya çalışılacaktır. Bahsedilen şiirde ele alınan konular, felsefi konularla bağlantısı bakımından değerlendirilip filozoflarla ilişkilendirilebilecek noktalarda bu düşünürlere ve görüşlerine değinilecektir.

YILLARCA ARADIM KENDİ KENDİMİ

Yıllarca aradım kendi kendimi
Hiçbir türlü bulamadım ben beni
Hayâl mıyım ürüya mı bilinmez
Hiçbir türlü bulamadım ben beni

İnsan mıyım mahlûk muyum ot muyum
Ekilir biçilir bir nebat mıyım
Yoksa görünüşte bir sıfat mıyım
Hiçbir türlü bulamadım ben beni

Leylâ mıyım Mecnun muyum çöl müyüm
Arı mıyım çiçek miyim bal mıyım
Köle miyim bir güzel kul muyum
Hiçbir türlü bulamadım ben beni

Varlığım yokluğum bir Veysel adım
Gök kubbede kalacaktır ses kadim
Elli üç yıl kendi kendim aradım
Hiçbir türlü bulamadım ben beni (Âşık Veysel, 2015: 229)

Âşık Veysel'in "Yıllarca Aradım Kendi Kendimi" adlı şiiri biçimsel olarak ele alındığında görülmektedir ki, dört dörtlükten oluşmuş ve on bir hece ölçüsüyle yazılmıştır. İçerik bakımından ele alındığında ise özne açısından varoluş değerlendirilmesi yapılmaktadır. Âşık Veysel, kendisinden hareketle varlığın ne olduğuna çeşitli açılardan sorgulamaktadır.

Âşık Veysel bu şiirde kendisini/ben'inin ne olduğunu aramaktadır. Felsefede ben'in ne olduğu üzerinde çokça durulmuş bir sorundur. Batı felsefe tarihinde Descartes ile birlikte ben/ özne felsefi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuyla ilişkili görüşler ileri sürmüş olan birçok filozoftan bazıları şunlardır. Descartes kendimize ilişkin bilginin ilk ve en kesin bilgi olduğunu ileri sürer. Empirist filozoflar Locke ve Berkeley'e göre benlik mahiyetini bilmediğimiz bir tözdür. Hume ise benliğin bir töz olmadığını ileri sürerler. Hume'a göre ben algıdan

ibarettir. (Yalçın, 2004: 280, 281) Fichte, Schelling, Hegel ben'in ne olduğunu, ben, ben olmayan ve mutlak ben ile bağlantılı olarak araştırırlar (Cevizci, 2009: 802-846). Âşık Veysel'in ben ile ilgi görüşleri felsefedeki ben kavramı çerçevesi bağlamında ele alınmaya çalışılacaktır.

Âşık Veysel, "Yıllarca aradım kendi kendimi" mısrasıyla, kendisinin sürekli bir sorgulama ve arayış içinde bulunduğunu vurgular. Şair, kendisinden hareketle varlığın bütününe araştırma, varlığın bütünüyle olan doğrudan bağını dile getirmek istemektedir. Sürekli bir şekilde etkin bir özne olarak, kendisinin ne olduğunu bulmaya çalışır. Öz bilincine varmaya çalışan öznenin bu süreci bir bitmişlik içinde değildir. Sürekli olarak kendisini arayan özneyi var eden sürecin sorgulama ve arayış olduğu burada karşımıza çıkmaktadır.

İkinci mısrasında "Hiçbir türlü bulamadım ben beni" diyerek şair kesin yanıtlara ulaşamadığını belirtmektedir. Şair bir belirsiz varoluşu anlatmaktadır. Hayatın insan için kesin bir amaç sunmaması, bir belirlenmişlik içinde insanın var olmadığını göstermektedir. İnsanın kendisi bir "sır" olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürekli bir arayış içinde olup kesin yanıtlara ulaşamayan insan, bu sırrın içinde var olur. Buradaki görüşlerle Fransız filozof Gabriel Marcel'in görüşleri ilişkilendirilebilir. Varlığı bir sır olarak değerlendiren Marcel, varlığın ne olduğu, benin belirlenmesi gibi soruların isteyen, hisseden, karar veren ben'imden ayrı olarak ele alınamayacağı, doğrulanabilirlik temeli üzerinde değerlendirilemeyeceğini iddia eder. Bu tür sorular, uygun teknik ya da gözlemlerle doğrulanabilen herhangi bir sonuca ulaşmanın mümkün olmadığı, birer 'sır' durumu olarak ele alınması gereken sorular olduğunu söyler. (Koç, 2004: 97,98). Âşık Veysel de varlık ve ben'inin ne olduğuna ilişkin sorularının kesin bir yanıtının verilemeyeceğini vurgular.

Âşık Veysel üçüncü mısrasında "Hayal mıyım ürüya mı bilinmez" sorusuyla özne olarak kendi varlığının mevcudiyeti hakkında bir sorgulama içine girmektedir. Şair bu sorgulamanın yanıtının kesin olamayacağını, bilinmeyeceğini söylemektedir. Dolayısıyla kesin olan bir şekilde kendi varlığının açıklanamayacağını bilinmeyeceğini vurgulamakta böylelikle varlığa hâkim olan bilinmezliğin altını çizmektedir. Bu sorgulama felsefe tarihinin dönüm noktalarından birisini oluşturan Descartes'ın görüşlerini, özellikle de rüya metaforunu andırmaktadır. İnsanın kendisinin ne olduğunu sorgularken Descartes da kendi varlığında şüphe etmektedir, rüya metaforuyla (Descartes, 2007: 17) dış dünyanın veya kendisinin gerçekten var olmayabileceğini sorgular. Kötü cin argümanı (Descartes, 2007: 20) onu aldatan bir varlığın olup olmadığını araştırır. Descartes Tanrı'nın mükemmel olmasına dayalı olarak aldatılmayacağı sonucuna varır. Kesin bilgisinin temeli olan cogito ergo sum'a varan Descartes sarsılmaz bir gerçekliğe ulaşmıştır. Buradan hareketle düşüncelerini ileri sürer. Âşık Veysel ise bu tür bilginin kesinliğine ulaşamamış ve bunun bilinmeyeceğini iddia eder. Âşık Veysel kendisinin hayal mi rüya

mı olduğunun bilinmemesi düşüncesini ileri sürerek varlığın gerçekten nasıl var olduğuna dair bir sorgulamayı da girişmektedir. Varlığın ve kendisinin ne olduğu bilseydi onun varlıktaki konumu da belli olacaktı. Bu sorgulamaya da gerek olmazdı. Zihnin ve duyuların sağladığı bilginin kesinliğinden Âşık Veysel'in emin olmadığı görülmektedir.

İlk dördlüğünü Âşık Veysel “Hiçbir türlü bulamadım ben beni” adlı mısrayla dördlüğü bitirir. Burada sürekli olarak kendisini bulamayan bir özneden, benden bahsedilmektedir. Bu ben aslında kendisinin var olduğunu bilen ama ne olduğunu bilemeyen bir ben, özne olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bilinç olarak kendisinin farkında olan ancak ne olduğunu bilemeyen bir ben, özne durumundadır. Bu benin sadece bireysel bir ben olmadığı da düşünülebileceği gibi, tümel bir bende kendisini arayan, ancak kendisini bulamayan bir benden bahsedildiği de düşünülebilir. Ancak burada Descartes’da olduğu gibi kendisinin bir özne, bir bilinç varlığı olduğu sonucu yoktur. Burada benin, bilincin ne olduğu araştırılmaktadır.

Benin ne olduğunun araştırılması ikinci dördlükte devam etmektedir. “İnsan mıyım, mahlûk mıyım, ot mıyım” derken öncelikle varlık alanındaki hiyerarşik yapılanmayı vurgular. Benin ne olduğunu araştıran Âşık Veysel, kendisinin varlık hiyerarşisinde nerede olduğunu araştırır. Âşık Veysel’in bu yaklaşımı ile Fransız filozof Bergson’un görüşleri arasında ilişki kurulabilir. Bergson’un felsefesinin temelinde yer alan hayat hamlesi kavramıyla varlığı ve insanı, canlı yaşamın oluşmasını bitki, hayvan ve insan gelişim çizgisine göre açıklar. Hayat hamlesinin kendisini bu aşamalarda nasıl ortaya koyduğunu açıklar. (Bergson, 1986: 144, 145). Varlığı, hayatı ve insanı açıklayabilmek için bu gelişimin anlamlandırılması önemlidir. Âşık Veysel de kendisinin ne olduğunu açıklayabilmek için varlığın bu aşamalarının neliği açısından kendisini sorgular.

Bu geçişten sonra ikinci mısraında “Ekilir biçilir bir nebat mıyım” üçüncü mısraında “Yoksa görünüşte bir sıfat mıyım” der. Görülmektedir ki ikinci mısraında doğanın bir ürünü, maddi bir özelliğe sahip olup olmadığını sorgular. Bu anlamda belki de sadece bedensel bir varlık olup olmadığını araştırmaktadır. Üçüncü mısraında “görünüşte bir sıfat mıyım” derken, kendisinin tinsel bir varlık olup olmadığını sorguladığı görülmektedir. Bu iki mısraında aynı zamanda insanın bedensel bir varlık mı yoksa tinsel varlık olduğu da sorgulanmaktadır. Görünüşte bir sıfat mıyım, derken Tanrı’nın görünüşünün, varlık alanında kendisini ortaya koymasında ortaya çıkan bir niteliğiyle, sıfatıyla ilişkisi olup olmadığını anlaşılma-ya çalışılmaktadır. Âşık Veysel, kesin bir yargıyla insanı değerlendirmemektedir. Ancak o insanın varlık içindeki yerini sorgulamaktadır. Bu yönüyle insanın varlık hiyerarşisindeki yerini de konumlandırmaya çalışılmaktadır. Görülmektedir ki Âşık Veysel burada vahdeti vücut anlayışı bağlamında, Tanrı-insan ilişkisini sorgulanmaktadır.

Âşık Veysel, ikinci dörtlükte bahsettiği niteliklerle insanı ilişkilendirilebileceğini hatta insanın bunları kendisinde barındırdığını düşünür. Onun bunları net bir şekilde ayırt etmemesinden anlaşılmaktadır. Kendisinin yani insanın ne olduğunun net ve kesin bir yanıtını verememektedir. Hiçbir türlü bulamadım ben beni, dörtlüğün son mısrayla bu kıtayı da bitirirken, insanın kendisini ne olduğunu bu anlamda bulamadığını belirtir.

Bahsedilen bu ikinci dörtlükte, ayrıca insanın bir dünya varlığı olması yönünün altını çizilmektedir. Varlık hiyerarşisinde insanın doğayla toprakla bağlantılı olarak var olduğuna dair vurgu yapılmaktadır. Bu anlamda "ekilir biçilir bir nebat mıyım" derken insanın topraktan geldiği düşüncesi, insanın toprakla olan doğrudan bağına bir gönderme yapıldığı anlaşılmaktadır. İnsanın bu maddi, bedensel yönüyle tinsel yönü arasındaki ilişkinin ne olduğu sorunu Âşık Veysel'de de işlendiğini görülmektedir. Tanrısal yönle, Tanrının görünüşüyle bağlantılı yönle dünyanın ürünü olması arasındaki ilişki olup olmadığı ya da bunların birbirinden tümüyle ayrı olup olmadığı sorgulanmaktadır. Burada hem Tanrı hem kendisi/ben'i aranmakta, ne olduğu anlaşılmaya çalışılmaktadır. Tanrı'yı arayışının hareket noktası olarak insanın kendisi, onun özü temel alınmaktadır.

Ayrıca bu ikinci dörtlüğün ikinci mısraındaki, "Ekilir biçilir bir nebat mıyım" kullanılan (insanın ekilir biçilir bir nebat olması) benzetmesiyle insanın sürekli bir kontrol altında olup olmadığı da sorgulanmaktadır. Kültür kavramının ortaya çıkışı, tarımla bağlantılı olarak kontrollü bir şekilde üretim anlayışına dayalıdır. Bitkiler belirlenmiş bir ortamda üretilmekte, yetiştirilmektedir. (Güvenç, 1974: 96) Buradan hareketle insanın kendi iradesine dayalı olmadan, üst bir güç tarafından istendik bir şekle büründürülüp büründürülmediği sorgulanmaktadır. Burada dünyanın kendisinin yönlendirdiği bir ürün mü, ya da bilinçli bir varlık tarafından şekillendirilen bir varlık mı olup olmadığı sorgulanmaktadır. Her iki durumda da bir zorunluluğa tabii olan insan ben'i görülmektedir. Görünüşteki bir sıfat olmakla, bu belirlenmişliğin üstünde kendisini belirleyen, var eden bir varlık olup olmadığını sorar.

Üçüncü dörtlükte ben'in ne olduğunu araştırmaya devam eden Âşık Veysel, benin ne olduğunu sorgulamasını aşk kavramı bağlamında ele almaktadır. Burada hem aşk kavramı hem de aşk kavramı aracılığıyla ilişkisel bağlamda varlığı ve beni incelemektedir. Üçüncü dörtlüğün ilk mısraında "Leyla mıyım Mecnun muyum çöl müyüm" derken ben'in bunlardan hangisi olduğunu sorgular. Leyla mı Mecnun mu derken âşık olan mı, âşık olunan mı yoksa bunlar arasındaki ilişki olup olmadığı sorgulanmaktadır. "Çöl müyüm" sorusuyla bu ilişkinin oluşturduğu ortam mı, ya da ilişkin gerçekleştiği varlıksal alan mı olduğu araştırılmaktadır. Burada ben ve ben olmayanın ne olduğuna dair farklı bir yaklaşım sergilenmektedir. Ben'in yönelen mi, yönelinen mi yoksa bütün bunların gerçekleştiği varlıksal alan olup olmadığı, yani insan/ ben ile varlığın gerçekleşme alanı arasındaki ilişki belirlenmeye çalışıl-

maktadır. Bir anlamda varlığın gerçekleştiği zeminin insanın/benin olup olmadığı sorgulanmaktadır. Dolayısıyla ben bütün olanların gerçekleştiği tinsel alan, varlık sahasıysa bunu gerçekleştirebilecek tek varlık olan Tanrı ile olan bir bağı da sorgulanmaya alınmıştır. Ayrıca burada Leyla, mecnun ve çöl arasında kurulan bağla, benin bu bağlantıları bağlamında nasıl oluştuğu da incelenmektedir. Üçüncü dörtlükteki mısralarda, varlığın oluşmasında aşk kavramının rolü ön plana çıkmaktadır. Aşk kavramıyla varlığın bir bütün olması yönündeki eğilimine özellikle bir vurgu yapılmaktadır. Varlığı birbirine yönlendiren, yönelmesini ve oluşu sağlayan varlık-sal ilke olarak aşk karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda varlığın ilişki ve yönelimle olan bağı incelenmektedir.

İkinci mısraında “Arı mıyim çiçek miyim bal mıyim” derken üstteki satırla bağlantılı olarak ele alındığında görülmektedir varlığın ilişkiyel yönü, varlığın bir bütün olarak ne olduğu sorgulanmaya devam edilmektedir. Burada ben’in, üreten mi, kendisi aranan ve ürün alınan mı yoksa ürün mü olduğu sorgulanmaktadır. Varlığın bir yönelim ve ilişki olmasının yanı sıra aynı zamanda varlığın bir hareket ve oluş olma sürecine de bir vurgu yapıldığı görülmektedir. Durağanlık değil, bir yönelme ve eylem içindeki yapıya dayalı olarak ben’in ne olduğu belirlenmeye çalışılmaktadır. Üçüncü mısraında “Köle miyim bir güzele kul muyum” derken, bu yönelmenin özgürlükle mi zorunlulukla mı olduğu üzerinde durulur. Bu varlık-sal düzende köle miyim sorusuyla varlık alanındaki bütün kurallara bağlı, özgürlük alanı olmayan bir ben miyim yoksa bir güzele kul muyum derken de üst varlığa yönelmeyi seçmiş ve ona göre eylemde bulunan, davranan bir ben miyim diye sorgulama içine girmiştir. Ayrıca burada bilinçli olup olmama durumu sorgulanan bir niteliktir. Varlığın işleyişindeki zorunluluğa özellikle bir vurgu yapılmaktadır. Ancak bu zorunlulukta insanın seçme iradesine sahip olup olmadığı, yani özgürlüğe kapı aralayacak bir noktanın olup olmadığı da araştırılmaktadır. Ben’in var olmasında bir güzele kul muyum derken, ideallere yönelmiş olarak insanın kendisini gerçekleştirip gerçekleştirmediği incelenmektedir. Bu dörtlükte ben’in ne olduğuna dair sorgulamada aşk kavramının belirleyiciliği gündeme gelmektedir. Ben’in oluşmasında yönelmenin/aşkın/güzelin etkisi gündeme getirilmektedir. Güzele kul olmakla aynı zamanda eylemin doğal sonucunda bir yönelme oluştuğu vurgulanır. Buradaki güzele kul olmak Tanrı’ya olan bir yönelmeyi ifade etmektedir. Bu dörtlüğün son mısraında yine hiçbir türlü bulamadım ben beni diyerek aramanın bitmemişliğine, sürekliliğine vurgu yapmaktadır.

Dördüncü dörtlükte “varlığı yokluğum bir Veysel adım” derken bu sorgulanmayı bir anlamda neticelendirmektedir. Benin ne olduğunu bulamasa da bir yanıt olarak bir ad olarak nitelendirebileceğini söylemektedir. Dolayısıyla bu Veysel adının ne olduğunu kendisi yaptıkları dolduracaktır. Onun ne olduğunu belirleyen yaptıkları, onun hakkında söylenenler olacaktır. Ürünleriyle birlikte ne olduğu ortaya konmuş olacaktır. Dolaysız bir şekilde kendi varoluşunu, bütünlüğü için-

de göz önünde olduğu şeyi ortaya koymaktadır. Varlık ve yokluk içinde, oluşun içinde sahip olunacak tek şeyin kendisinin niteliklerini yansıtan adı olduğunu belirtmektedir. İkinci mısraında "Gök kubbede kalacaktır ses kadim" derken, bir ozan olarak varoluşunu gerçekleştirmek için kullandığı sesinin ve sazının sayesinde adının kadimleşeceğinin altını çizer. Ayrıca varlığı meydana getiren "OL!" emrinin varlığı yaratması ve varlık devam ettirdikçe bu emrin, sesin yankılanacağıyla da bir bağı olabileceğini vurgulamış olur. Buradan hareketle ben'in ne olduğu külli ben'le bağlantılı olarak cevaplandırılabilir. Çünkü sesin kadim olma özelliğinin altı çizilmektedir. Bireysel ben'in nidası, yaptıkları külli olanda, kadim olanda varlığını sürdürdürebilir. Üçüncü mısraında "Elli üç yıl kendi kendimi aradım" derken, kendisinin etkin bir özne olarak arama sürecine yeniden vurgu yapmaktadır. Elli üç yıl derken cüzzi olarak kendisini arama sürecinin dünyadaki zamansallığına vurgu yapmaktadır. Son satırda "hiçbir türlü bulamadım ben beni" derken bu sürecin bitmediğini, sorgulamanın devam ettiğinin altını çizmektedir.

Bu çalışmada ele alınan incelenen şiirde görülmektedir ki şair felsefe yapmanın temel yolu sorgulama yöntemini etkin bir şekilde kullanmıştır. Türklerin felsefe yapma imkânı ve kabiliyeti en açık şekilde burada görülmektedir. Gelişmiş bir düşünce yapısı, bilgelik sevgisi, insanın sorgulayıcı yönü bu şiirlerde açık bir şekilde görülmektedir. Felsefe eylemini gerçekleştirmenin birçok yolu vardır. Türk kültüründe şiir bu yollarından birisi olarak kullanılmıştır. Şiir aynı zamanda değerlerin aktarılmasında bir araç olarak kullanılmıştır. Platon'un Devlet'inden kovduğu sanatçıların aksine, ozanlar insanları doğru yola ve doğru düşünmeye sevk etmektedirler.

Türklerin felsefeyle olan ilişkisi üzerine olumsuz yapılan yorumların önyargılara dayalı olarak oluşturulduğu, Âşık Veysel'in bu şiirinden dahi anlaşılabilir. Türk kültürü içinde önemli bir yeri bulunan ozanlık geleneği, kültürel birikimin aktarılmasında önemli bir role sahiptir. O güne kadar getirilen düşünceler kısa, derinlemesine ve açık bir şekilde şiirlerde verilmektedir. Burada şiir sadece şairin imge gücüne dayalı olarak ortaya koyduğu sanatsal bir etkinlik değildir. Bunun ötesine geçerek imge ve düşüncenin sentezlendiği, böylece derin düşüncelerin geniş halk kitlelerine sunulduğu bir metot olarak karşımıza çıkmaktadır. Sunulan bilginin derinliğine haiz olmayı elbette herkes başaramaz ancak verilmek istenen genel mesaj herkes tarafından anlaşılır. Yeteneği ve zekâsıyla ön plana çıkanlar bu birikimi ileri götürürler. Âşık Veysel eğitim almamasına rağmen, ozan geleneği içinde yetişerek felsefenin ilgilendiği birçok konuda üst bir düşünce seviyesinde görüşlerini ortaya koyabilmiştir. Âşık Veysel üzerin yapılan değerlendirmelerde onun fikirleri ve Türkçeyi kullanma şekli Yunus Emre ile birlikte anılmaktadır. (Bâkiler, 2010: 58). Bunun yanı sıra Bülent Bakiler Âşık Veysel'in Benim Sadık Yarım Kara Topraktır şiirinde kullandığı toprakla ilgili yaklaşımıyla Cüneyd-i Bağdadî'nin sofinin toprak gibi olması, ona her şey atılır ancak ondan güzel şeyler çıkar ve onun üzerinde iyi de kötü de yaşar anlayışıyla benzerlik kurar. (Bâkiler, 2010: 59).

Türkü formatında sunulan şiirlerde ahlâk, siyaset alanlarında ve hayata ilişkin her konuda görüşler ileri sürülmektedir. Âşık Veysel'in birçok şiirinde bu konulara benzer hususları bulmak mümkündür. Örnek olarak Aşkın Beni Elden Ele Gezdirdi, Göz Gezdirdim Dört Köşeyi Aradım, Saklarım Gözümde Güzelliğini, Mimar, Aldanma Cahilin Kuru Lafına, Şaşma Gönül Doğru Yoldan, Girdim Dostun Bahçesine, Çiftçiler, Hepimiz bu Yurdun Evlatlarıyız adlı şiirleri gösterilebilir Batılı tarzda felsefe yapabilmek için kültürel birikimimizi en iyi şekilde kullanmak bir gereklilik halini almıştır. Gerek yazılı felsefe geleneğimiz gerekse Türk sözlü geleneği dikkate alınarak felsefi eylemimiz gerçekleştirilebilir. Türk düşünce yapısının tarzı ve kültürel birikimi buna imkân sağlamaktadır. Âşık Veysel'in şiirleri ve yaşam tarzı bu imkânını gösteren en iyi örneklerinden biri olarak karşımızdadır.

Kaynakça

- Arslan, A. (1999). *İslâm Felsefesi Üzerine*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Âşık Veysel, (2015). *Hayatı ve Bütün Şiirleri*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Aytaç, G. (2010). *Alman Şairi Goethe'nin Evrenselliği, Goethe Der Ki*. (5. Baskı). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Bâkiler, Y. B. (2010). *Âşık Veysel*. (4. Baskı). İstanbul: Türk Edebiyat Vakfı Yayınları.
- Bergson, H. (1986). *Yaratıcı Tekâmül*. (2. Baskı). Mustafa Şekip Tunç. (Çev.). İstanbul: MEB Yayınları.
- Bernal, M. (1991). *Black Athena I*. London: Vintage.
- Bolay, S. H. (2005). *Osmanlılarda Düşünce Hayatı ve Felsefe*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Cevizci, A. (2009). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Descartes, R. (2007). *Meditasyonlar*. İsmet Birkan. (Çev.). Ankara: Bilgesu Yayınları.
- Fahri, M. (2000). *İslâm Felsefesi Tarihi*. (5. Baskı.). Kasım Turhan, (Çev.). Ankara: Birleşik Yayıncılık.
- Güvenç, B. (1974). *İnsan ve Kültür*. (2. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Goethe. (2009). *Doğu- Batı Divanı*, Senail Özkan. (Çev.). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- İzmirli, İ. H. (1995). *İslâm'da Felsefe Akımları*. (2. Baskı). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Janaway, C. (2007). *Schopenhauer*. Çağrı Ataman (Çev.). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Kılıç, C. (2007). *Muhammet İkbâl*. Massmedia.
- Koç, E. (2004). *Gabriel Marcel ve Sadakat*. Ankara: Art Basım Yayın.
- Madkour, İ. (2014). "Şifâ'nın Metafizik (Fizikten Sonrası)ine Giriş". (2. Baskı). Mübahat Türker Küyel. (Çev.). Aydın Sayılı (Ed.), *İbn Sinâ Doğumunun Bininci Yılı Armağanı* içinde (s.507-535).Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Oğuzcan, Ü. Y., (2015). *Âşık Veysel'in Yaşam Öyküsü, Âşık Veysel Hayatı ve Bütün Şiirleri* içinde. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Platon. (1971). *Devlet*. Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz. (Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Platon. (1996). *İon*. (4. Baskı.). Tacettin Ünlü. (Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Platon. (1997). *Phaidros*. (3. Baskı.). Hamdi Akverdi. (Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Sayılı, A. (1966). *Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tekeli, S., Kahya, E., Dosay, M., Demir, R., Topdemir, H. G., Unat, Y. (1997). *Bilim Tarihi*. (2. Baskı). Ankara: Doruk Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1998). *İslâm Felsefesi*. (5. Baskı). İstanbul: Ülken Yayınları.
- Yalçın, Ş. (2004) Benlik. Ahmet Cevizci (Ed.), *Felsefe Ansiklopedisi Cilt-2* İçinde (s. 279-285) İstanbul: Etik Yayınları.

